

УДК 37.013.78(481): 377

*Тетяна Логвиненко, кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА НОРВЕГІЇ ЯК ДОМІНАНТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття присвячена соціальній політиці в Норвегії, суті понять “держава загального добробуту” та “соціального забезпечення населення”. Розглядається взаємозв’язок соціальної політики з процесом підготовки фахівців соціальної сфери.

Ключові слова: соціальна політика, держава соціального добробуту, соціальний працівник, соціальне забезпечення, соціальна робота, професійна підготовка.

Літ. 4.

*Татьяна Логвиненко, кандидат педагогических наук, профессор,
заведующий кафедрой социальной педагогики и коррекционного образования
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко*

СОЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА НОРВЕГИИ КАК ДОМИНАНТА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ

Статья посвящена социальной политике в Норвегии, сути понятий “государство всеобщего благосостояния” и “социального обеспечения населения”. Рассматривается взаимосвязь социальной политики с процессом подготовки специалистов социальной сферы.

Ключевые слова: социальная политика, государство социального благосостояния, социальный работник, социальное обеспечение, социальная работа, профессиональная подготовка.

*Tetiana Lohvynenko, Ph. D. (Pedagogic), Professor, Head of Social Pedagogy Department
Drohobych State Pedagogical University by Ivan Franko*

SOCIAL POLICY OF NORWAY AS DOMINANT IN TRAINING OF SOCIAL WORKERS

This article is devoted to the social policy of Norway, to the meaning of concepts “welfare state” and “welfare population”. The relationship of social policy and the process of training social workers is considered.

Keywords: social policy, welfare state, social worker, social welfare, social work, professional training.

Постановка проблеми. Діяльність соціальних працівників відбувається у сучасних умовах на професійних засадах, що вимагає здійснення їхньої цілеспрямованої фахової підготовки. У різних країнах її особливості мають як спільні, так і специфічні ознаки. В Україні цю проблему вивчають Н. Абашкіна, Н. Гайдук, С. Когут, Н. Микитенко, О. Огієнко, О. Пічкач, В. Поліщук, Г. Слосанська, Н. Собчак, З. Фалинська та інші.

Але вітчизняні науковці ще недостатньо уваги приділяють Норвегії, у якій соціальна політика захисту та забезпечення населення становить системний процес. Цей дослідницький аспект є суттєвим і в контексті підготовки соціальних працівників. Адже вона може бути ефективною тільки тоді, коли враховується об’єктивний вплив на неї різних чинників. Одним із них є соціальна політика держави, суть та характер соціальної роботи, спрямованої на забезпечення соціального добробуту різних категорій населення. Норвегія за цим показником визнається однією з

найкращих країн світу. Тому її досвід становить значний науковий інтерес в умовах української дійсності. Соціальну політику та систему соціального забезпечення у Норвегії розкривають дослідники К. Гелле, С. Дюрвік, Р. Даніельсен, С. Говланд, Т. Грьонлі, Г. Пастек, О. Колесник, В. Сумцов, А. Гуревич, А. Кан, В. Семілетко, Г. Васьківська та інші.

Мета статті: проаналізувати особливості сучасної соціальної політики та соціального забезпечення в Норвегії як визначальної домінанти професійної підготовки соціальних працівників.

Норвегія – одна із Скандинавських країн, що досягла значних успіхів у соціально-економічному становищі суспільства. Сучасна норвезька модель суспільства визнається як модель “держави загального добробуту”. Дослідник історії Норвегії Т. Грьонлі зауважує: “Найхарактернішими ознаками “норвезької моделі” суспільства загального благоденства були намагання створити умови для найповнішої зайнятості працездатного

населення, дотримання принципу універсальності, сенс якого полягає в тому, щоб послуги у державі надавалися усім, а не лише тим громадянам, які цього найбільше потребують” [1, 272].

Історичний поступ Норвегії у різних відношеннях (політичних, економічних, соціальних) до реалізації сучасної моделі “держави загального добробуту” був дуже тривалим і складним. Його характеризували, з одного боку, злидні, голод, чума, демографічні та економічні кризи, повстання, іноземне владарювання, війни, німецька окупація, розруха, з іншого – поступовий промисловий, сільськогосподарський та торговий розвиток, економічне зростання, становлення та зміцнення демократії, звільнення від іноземної залежності, удосконалення державного управління, розширення та зміцнення сфери послуг різним категоріям населення, перехід від “місцевих осередків загального добробуту” до “держави загального добробуту” тощо.

Наведемо тільки деякі приклади, що конкретизують висловлене. Норвезький учений-дослідник Кнут Гелле описує катастрофічні наслідки для Норвегії епідемії чуми, названої згодом “чорною смертю”. Чума, виникнувши у 1349 р. у Бергені, поширилася по всій країні. Кожного наступного десятиріччя впродовж усього XIV ст. Норвегія знову страждала від епідемій. Історики вважають, що після чуми та інших кризових феноменів, країна втратила половину, а то й дві третини населення порівняно з максимумом попередньої епохи [1, 68 – 69].

Гальмували прогресивний соціальний розвиток і численні довготривалі війни, що відбувалися у різних століттях та роках: 1657 – 1660 рр., 1675 – 1679 рр., 1711 – 1720 рр. та інші. У XX ст. під час другої світової війни та німецької окупації було повністю знищено багато міст і прибережних поселень Норвегії. Фабрики і заводи лежали в руїнах, не маючи належного технічного обладнання. Держава потребувала сировини. Норвезька економіка виявилася відірваною від традиційних ринків збуту [1, 256].

Р. Даніельсен і Е. Говланд, розкриваючи шляхи розвитку країни наприкінці XIX – поч. XX ст., відзначали, що упродовж 45 років із Норвегії виїхало 500 000 мешканців, здебільшого до США [1, 199].

Але варто зауважити, що численні негативні фактори не змогли зупинити поступовий прогрес у розвитку країни, який мав місце у її різних історичних періодах та в різних сферах життя. Наприклад, у 1623 та 1644 рр. було закладено срібні та мідні копальні, у 1739 р. – видано декрет про обов’язкове початкове навчання, у 1741 р. – декрет про забезпечення бідних в окрузі

Алерсгюс, у 1811 р. – указ про відкриття Норвезького університету, 1837 р. – запроваджено комунальне управління, 1854 р. – відкрито першу залізничну лінію, 1885 р. – створено робітничу комісію для вивчення умов праці робітників і т.д. [1].

Заслуговує на увагу пояснення Туре Грьонлі, яке він застосовує щодо розвитку суспільства загального добробуту, взаємодії у цьому процесі органів місцевої влади та держави, де органи місцевої влади розглядаються як інструмент у політиці держави. У розвитку суспільства загального добробуту вони відіграють важливу роль. Словосполучення “суспільство добробуту”, за Т. Грьонлі, підкреслює значення добробуту як загальнонаціональної цінності, а також роль держави як основного постачальника та розподільника цього добробуту. Т. Грьонлі констатує, що місцева і державна адміністрація Норвегії взаємодіяли між собою у виробництві та розподілі добробуту. Він зауважує: “Можна стверджувати, що спершу з’явилися “місцеві осередки загального добробуту”, а вже згодом – “державна загального добробуту” [1, 285]. Т. Грьонлі звертає увагу на те, що у повоєнний період (1940 – 1950 рр.) у соціальному секторі місцеві комуни, використовуючи власні ресурси та кошти, вживали чимало заходів для створення замкнутого суспільства. Майже 200 органів місцевої влади надавали соціальну допомогу (інвалідам, вдовам, одиноким матерям) ще задовго до того, як її почала надавати держава. Поступово місцева влада стала не лише засобом допомоги бідним, а й створенням добробуту для всіх. Роль держави в розвитку соціального сектору спочатку полягала в тому, щоб допомогти місцевій владі створити власну систему добробуту, а також юридичну базу для державних, адміністративних та фінансових апаратів.

Важливе значення для розвитку суспільства загального добробуту мав післявоєнний період. Кінець п’ятирічної німецької окупації у травні 1945 року розпочав період розбудови повністю спустошеної війною країни, де було знищено багато міст, заводи і фабрики лежали в руїнах. Усе працездатне населення взялося за відновлення вітчизняної промисловості, щоб реалізувати урядову позицію: наполегливою і ефективною працею кожного можна і потрібно створити добробут, який потім розподіляти. Розпочався шлях від злиднів до добробуту. 1960-ті роки були першим його десятиріччям. Із 3,5 до 3,9 млн зросло населення країни. Поступово збільшувався рівень матеріального забезпечення. Середня оплата праці зросла майже вдвічі. Якщо на початку 1950-тих років середньостатистична

сім'я мешкала в 3 – 4 кімнатній квартирі, де на кожного члена сім'ї припадала одна кімната, то в 70-ті роки – сім'я мала ще одну кімнату. У 12 разів (1949 – 1974 рр.) збільшилася кількість приватних транспортних засобів. Для всіх працюючих субота стала вихідним днем [1, 262].

І хоча Норвегія – країна з ринковою економікою, особливістю її соціальної політики є те, що головним гарантом соціального захисту є держава. Домінує ідея, що вільний ринок справедливий розподіл доходів і національних багатств сам здійснити не може. Необхідна рівновага між ринком і державним управлінням. Держава є відповідальною за розподіл багатств, прав і послуг. Соціальний захист стосується всіх громадян країни, а не тільки збіднілих. Реалізується прогресивна система оподаткування, яка є важливим ефективним засобом перерозподілу доходів. Регіони диференціюються залежно від рівня їхнього промислового розвитку. Менш розвинуті – одержують необхідне кредитування і зменшення податків [1].

За законодавством норвежці працюють тепер 37 годин на тиждень. Заробляють у середньому 1500 крон на день. Одним із найбільших у країні є спектр охорони здоров'я, який налічує 220 000 працівників. Відповідає за державну систему охорони здоров'я Міністерство здоров'я та служб догляду. Муніципалітети організовують діяльність медичних клінік, роботу сімейних лікарів. Значна увага соціальною політикою приділяється охороні материнства і дитинства, створенню необхідних умов для навчання та виховання дітей. Це виявляється у наданні одноразових матеріальних виплат при народженні дитини (до 6,5 тис. доларів), щомісячних виплат на дітей у різних розмірах до досягнення ними 18 років. Передбачені оплачувані відпустки батькам (100% або 80%) залежно від її терміну. Норвегія є першою країною в світі, яка запровадила по догляду за новонародженою дитиною відпустку і для батька. Сьогодні 87% від загальної кількості дітей у Норвегії відвідують дитячі садки, які є як державними, так і приватними. Освіта в країні є доступною для всіх громадян незалежно від їхнього соціального або етнічного статусу. Більшість шкіл у Норвегії державні, частка приватних становить не більше 2%. За статистикою кожний третій випускник школи продовжує навчання у вищому навчальному закладі, де воно є безкоштовним. Кошти є необхідними тільки для придбання підручників і оплати помешкання для проживання. Для цього студенти можуть взяти кредити. Важливим напрямом соціальної політики є імміграційна політика, оскільки біля 10% населення складають

іммігранти з різних країн: Іраку, Ірану, Боснії, Герцеговини, В'єтнаму, Пакистану, Сербії, Чорногорії та інших. Вивчення мовного курсу є обов'язковою умовою для одержання постійного місця проживання в Норвегії, а потім і норвезького громадянства. Але збільшення в країні кількості іммігрантів-біженців змусило уряд Норвегії виробити більш суворі вимоги до надання статусу біженця.

За даними Центрального статистичного бюро Норвегії річні споживчі витрати середнього домашнього господарства у 2007 – 2009 рр. становили: житло, освітлення, опалення – 31,2%; транспорт – 16,3%; культура та дозвілля – 12, 5%; продукти харчування та безалкогольні напої – 11,8%; меблі та товари для дому – 5,9%; одяг та взуття – 5,3%; ресторани та готелі – 3,4%; алкоголь і тютюн – 2,6%; медичні витрати – 2,5%; пошта, телефон – 1,9%; освіта – 0,2% [2, 20].

Одним із головних чинників добробуту країни є чесно сплачені податки. Вони є досить високими. Але на високі податки норвежці не нарікають. Адже бачать, що їхні кошти витрачають не на вілли для можновладців, а на дороги, лікарні, школи, дитсадки і ін. Тут один із найвищих ВВП на душу населення. За оцінками експертів у країні досягли максимального рівня соціальної гармонії, в ній не існує великого розриву між найбіднішими та найбагатшими, що має місце в інших країнах. Навіть в Осло ніщо не свідчить, що це столиця країни, яка входить до трійки найбільших експортерів нафти у світі. В ній не існує жодних грандіозних споруд, якими прагнуть виділитися ті, хто розбагатів на нафті. На вулицях немає дорогих “мазератті”, “фєррарі” чи “майбахів”. Самі норвежці охоче долучаються до справ своєї громади. У вільний від роботи час вони виходять на суботники і працюють не за гроші, а для суспільного блага: садять квіти, обрізують гілки дерев, фарбують лавки в парках [3].

Кожен муніципалітет Норвегії має Офіс спеціального забезпечення, завдання якого полягає в наданні інформації, порад і допомоги в ситуаціях, які вимагають діяльності соціального працівника: сімейні питання, підтримка осіб з особливими потребами, догляд за перестарілими, проблеми житла, фінансові консультації, роботи з іммігрантами і ін. Мають місце і такі форми соціальної роботи: добровільні центри; налагодження зв'язків між людьми, які хочуть допомогти, із тими, кому треба допомогти; молодіжні клуби, в яких здійснюється організація діяльності дітей та молоді 10 – 16 років з метою запобігання злочинності, вживання наркотиків, реабілітації

**СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА НОРВЕГІЇ
ЯК ДОМІНАНТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

№ з/п	Роки	2000	2005	2009
	Види витрат / (всього)	476,4	655,0	877,5
1.	Соціальний захист	196,2	275,6	367,9
2.	Надання звичайних державних послуг	95,1	113,1	166,7
3.	Охорона здоров'я	46,0	104,2	131,6
4.	Господарсько-економічна діяльність	57,1	62,9	84,7
5.	Освіта	32,3	41,2	48,3
6.	Оборона	27,9	30,2	41,2
7.	Громадський порядок та безпека	12,6	15,5	20,8
8.	Дозвілля, культура, релігія	6,1	8,6	12,7
9.	Охорона оточуючого середовища	2,0	2,5	2,3
10.	Житло та благоустрій територій	1,1	1,1	1,3

суб'єктів девіантної поведінки; притулки для жінок, що піддавалися насильству; центри для біженців тощо.

Існуюча система соціальної політики та соціальної роботи обумовлюють професійну підготовку в країні соціальних працівників, що відповідає вимогам соціальної політики і соціальної роботи. Певний досвід у цьому контексті має Акершуський коледж університету Осло. Ця вища школа була заснована у 1994 році після об'єднання декількох навчальних закладів у передмісті Осло. Коледж зараз нараховує 3900 студентів і 290 викладачів. Навчальний заклад не тільки навчає майбутніх спеціалістів, а й здійснює дослідження, які використовуються різними національними та регіональними установами з метою підвищення ефективності соціально-економічного розвитку. Навчання здійснюється на 4 факультетах: поведінкові (виховні) науки; технічна та відпочинкова (дозвіллева) педагогічна освіта; здоров'я, харчування та менеджмент; промисловий дизайн [4].

Навчання у коледжі пов'язано з потребами ринку праці і має відповідний практичний навчальний профіль. Воно розраховано на 3 рівні: бакалаврський ступінь, магістерський та

післядипломне спеціалізоване продовжене навчання (поглибленого вивчення).

Найбільш важливими навчальними методами є: проблемні, що передбачають використання реальних, актуальних професійних ситуацій; проведення практики в школах і установах за профілем навчання; орієнтації на цінності та особистісний розвиток.

Висновки. Соціальна політика та соціальна робота в Норвегії сприяють розвитку країни як держави соціального добробуту. Суб'єктами реалізації багатьох соціальних завдань виступають соціальні працівники, професійна підготовка яких базується на вимогах ринку та змісті і технології навчання, що відповідають особливостям соціальної політики та соціальної роботи.

1. Гелле К., Дюрвік С., Даніельсен Р., Говланд Е., Грьонлі Т. *Історія Норвегії / Пер. з норв. Н.Іванчук, І.Сабор, М.Красавіна. – Львів: Літопис, 2001. – 336 с.*

2. *Норвегія в цифрах и фактах / 2011. – Осло: Министерство иностранных дел Норвегии, 2009. – 65 с.*

3. *Постоюк Ю. Найкраща країна для життя / Експрес. – 2009, 5 – 12 березня. – С.14.*

4. *Social Work with Marginalized Persons in the Local Community – the Experiences of Poland and Norway. – Warsaw: Academy of special education, 2011. – 171 p.*

Стаття надійшла до редакції 21.10.2012

“Навчання має вестися за собою розвиток”.

*Лев Виготський
вчений, психолог*

